

MAGAZIN ZA RAZVOJ I UNAPREĐENJE MANJINSKIH
NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA

Filantropske sveske

BROJ 1-2
MART/APRIL
2022.
BESPLATAN
PRIMJERAK

POJAM I
DEFINICIJA MANJINA
**MANJINSKI
NARODI
I DRUGE
MANJINSKE
NACIONALNE
ZAJEDNICE**
STRANE 4-5

MANJINSKI JEZICI
U CRNOJ GORI
**ZAŠTITA
JEZIKA NA
DVA NIVOVA**
STRANE 6-7

NORMATIVNI OKVIR
**JAČANJE
MULTIETNIČNOSTI I
MULTIKULTURALNOSTI**
STRANE 8-11

FILANTROPIJA ZA OSNAŽIVANJE
DRUŠTVENIH POTENCIJALA
**ČOVJEKOLJUBLJE
I DRUŠTVENA
DOBROBIT**
STRANE 12-15

Uvodnik

Uvaženi čitaoci i čitateljke,

Pred vama je magazin „Filantropske sveske“, vaše ogledalo filantropije, koja je suština ljudske samosvijesti, samopoštovanja i poštovanja ljudskog roda.

Magazin se tematski odnosi na multikulturu i na prostor suživota, prevazilaženja stereotipa i predrasuda jednih nacionalnih manjina i različitih zajednica o drugima zbog kulturoloških različitosti, ideoloških opredjeljenja i ostalih različitih pogleda na svijet koji nas okružuje.

Sadržaji na ovim stranicama će imati inspirativni zadatak komunikacije sa vama, insistirajući na novim modalitetima integrisanja u jedno multikulturalno biće, sa ljepotom različitosti i raznovrsnosti, na temeljima filantropije, humanizma i demokratskih principa zajednice.

Tako ćemo se zajedno usavršavati i stalno podsjećati na važnost jednakosti i uvažavanja identiteta i tradicije manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i svjedočiti o prevaziđenoj etničkoj distanci između pripadnika raznih nacionalnih zajednica, što je uslov za nediskriminaciju na osnovu nacionalne pripadnosti ili etničkog porijekla.

Hvala vam što čitate ove redove i što svojim interesovanjem održavate plamen filantropije koji dotiče živote mnogih ljudi u Crnoj Gori, što čini njihovo smisljeno trajanje u dostojanstvu pripadnosti i porijekla.

Redakcija časopisa

O ČASOPISU

Magazin „**Filantropske sveske**“ objavljuje **NVO Identitet** u partnerstvu sa **Udruženjem sportskih novinara Crne Gore** i namijenjen je za potrebe projekta „**Filantropijom do etničkog sklada i ravnopravnosti**“ podržanog od **Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava** u oblasti razvoja i unapređenja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2021. godini. Redakciju časopisa čini projektnim timom uz participaciju ciljne grupe.

SJEDIŠTE REDAKCIJE

Cetinjski put I-3/5, 81000 Podgorica
www.identitetcentar.com | identitetcentar@yahoo.com
tel: +382 67 614 095

POJAM I DEFINICIJA MANJINA

Manjinski narodi i druge manjinske nacionalne zajednice

Sastanak sa predsjednikom Nacionalnog savjeta Albanaca u Crnoj Gori

Manjina je pojam koji se odnosi na grupu, ili članove grupe, koja je brojčano manja od dominantne u zajednici ili ima manju moć i uticaj. Često se pojam odnosi na grupe koje imaju izražene razlike u odnosu na dominantnu grupu u smislu rase, vjere, etniciteta ili političkog i kulturnog identiteta, što za njih može biti snažan kohezivni faktor.

Nacionalne manjine su grupe građana koje se od većinskog stanovništva razlikuju po nacionalnoj pripadnosti.

Nacionalne manjine postoje prvenstveno u istočnoj Evropi gdje dijelovi pojedinih nacija žive na teritoriju susjednih zemalja. Nacionalne se manjine od etničkih manjina najčešće razlikuju u tome što njezini pripadnici aktivno učestvuju u životu nacije kojoj pripadaju. Tako pripadnici nacionalne manjine glasaju na izborima njihove matične zemlje, imaju dvojna državljanstva, prate medije i kulturni život matične zemlje i u njemu učestvuju.

Etnička ili narodna manjina je do-

voljno brojna grupa građana koja se od većinskog stanovništva razlikuje po etničkoj ili narodnoj pripadnosti. Pojam etnička manjina nerijetko se koristi i za rasne manjine.

Iako postoji evidentan porast raznih međunarodnih pravnih akata i drugih dokumenata koji se u cjelosti ili djelimično bave problematikom zaštite manjina, nema jedinstvenog pristupa u pogledu samog pojma, tj. naziva za manjine, koje se, najopštije, mogu nazvati kao „oni kolektiviteti koji su brojčano

Obuka nastavnika iz oblasti ljudskih i manjinskih prava, sa ciljem povećanja senzibilnosti i znanja iz oblasti zaštite prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica

u manjini, a od ostalog stanovništva se razlikuju po svojim posebnim obilježjima, kao što su jezik, nacionalna ili etnička pripadnost ili porijeklo, vjeroispovijest i sl. Ako se u pogledu onih manjina, koje se odlikuju samo nekom karakteristikom, prije svega jezikom ili vjerom, rješenje nameće samo po sebi „jezičke“, odnosno „vjerske manjine“, i dalje ostaje pitanje kako nazvati one manjine koje se odlikuju skupom takvih elemenata kao što su jezik, porijeklo, običaji, odnosno nečim što se, posmatrano u cjelini, obično naziva etničkom osobenošću.

Komparativna iskustva ukazuju da sam izraz „manjina“ često nije dovoljan. Iako ovaj izraz jasno ukazuje na manjinsko svojstvo odnosno grupe, činjenicu da je ona u datom društvu ili na određenom području u manjini, ovaj izraz se bliže ne definiše. U savremenoj praksi često se koriste izrazi: „nacionalne manjine“, „etničke manjine“ i „etničke manjinske zajednice“. Izraz „etničke manjine“, koji se vrlo često koristi u međunarodnim dokumentima i drugim relevantnim izvorima, ima dovoljno definisan obuhvat. Naime, ovaj naziv,

s jedne strane, obuhvata samo one manjine koje se po etničkim osobenostima razlikuju od većinskog stanovništva, a, s druge strane, odnosi se na sve takve kolektivitete, pošto za razliku od termi-

na „nacionalne manjine“ ne insistira na tome da oni čine dio neke nacije.

Prihvatljiv i obuhvatan izraz za manjine u Crnoj Gori je manjinski narodi i druge manjinske nacionalne zajednice.

Sastanak sa predsjednikom Savjeta Muslimana Crne Gore

MANJINSKI JEZICI U CRNOJ GORI

Zaštita jezika na dva nivoa

Na osnovu Povelje, država treba da poštuje geografsko područje na kome se govori neki manjinski jezik i preduzima aktivnosti na njegovoj promociji i zaštiti

Evropsku povelju o regionalnim ili manjinskim jezicima potpisala je bivša Državna zajednica Srbija i Crna Gora 22. marta 2005. godine. Nakon zvaničnog proglašenja nezavisnosti 3. juna 2006. godine,

Crna Gora je obavijestila Generalni sekretariat Savjeta Evrope da će implementirati sve konvencije i protokole koje je bivša zajednica ratifikovala, što se odnosi i na ovu Povelju. Evropska povelja o regionalnim i

manjinskim jezicima nudi zaštitu jezika na dva nivoa.

Dio 2 Povelje nudi opštiju zaštitu, na osnovu koje država priznaje regionalne ili manjinske jezike kao dio svog kulturnog bogatstva. Na osnovu

ABECEJA QQIII
L'ALFABET ALBANAIS
TO AΛBANIKON AΛΦABHTON

Qqip	fren.	greq.	бембел	Qqip	fren.	greq.	бембел
a	a	α	ar	n	n	v	nate
b	b	μπ	bar	η	gn	vi	ηeri
c	ts	τσ	cap	o	o	o	ore
ç	tch	τσι	çap	p	p	π	pule
d	d	ντ	daб	q	q	χε	qere
đ	dh	δ	đe	r	r	ρ	rip
e	é	ε	eđe	p	rr	φφ	pap
e	e	η	enpeλ	s	s	σ	sy
f	f	φ	frike	б	sch	σɥ	бобе
g	g	γα	gale	t	t	τ	trim
g	gh	γε	garper	đ	th	θ	đane
h	h	χ	hale	u	ou	ου	uđe
i	i	ι	i mire	v	v	β	vađe
j	y	ι	jave	x	dz	ντζ	xbađure
k	k	χα	kaбte	x	dj	δζ	xami
l	l	λε	laker	y	u	υ	yλ
λ	lh	λα	λambe	z	z	ζ	zemere
m	m	μ	meme	z	j	ζι	zuzuλ

Povelje, država treba da poštuje geografsko područje na kome se govori neki manjinski jezik i preduzima aktivnosti na njegovoj promociji i zaštiti.

akođe, država se obavezuje da pomaže promociju manjinskih jezika u javnom životu, ali i održavanje veza među svim grupama koje govore manjinske jezike. Uz to, obaveza države je da obezbijedi odgovarajuće oblike i sredstva za učenje manjinskih jezika u obrazovnom sistemu, ali i prekograničnu saradnju sa govornicima tih jezika u susjednim zemljama.

U ovom smislu, Crna Gora pruža zaštitu bosanskom i hrvatskom jeziku. Iako se radi o jezicima koji imaju istu lingvističku osnovu sa crnogorskim i srpskim jezikom, zaštita bošnjačkog i hrvatskog se pruža kao izraz poštovanja kulturnog identiteta govornika ovih jezika. Komitet eksperata za regionalne i manjinske jezike smatra da nema praktičnih problema u vezi sa ispunjavanjem obaveza koje je Crna Gora preduzela kad su u pitanju bosanski i hrvatski, ali da je potrebno snažnije promovisati kulturne identitete koji proizilaze iz ova dva jezika, posebno u obrazovanju i medijama.

Jezici koji se štite u Dijelu 3 Povelje uživaju detaljniju zaštitu u oblasti obrazovanja, pravosudnog sistema, državne i lokalne uprave i javnih službi, medija, kulturnih aktivnosti, ekonomskog i socijalnog života, kao i prekogranične saradnje. Crna Gora štiti albanski i romski kao jezike koji spadaju pod ovaj dio Povelje.

ALBANSKI JEZIK

Situacija sa albanskim je, po mišljenju Komiteta eksperata, zadovoljavajuća i ovaj jezik se nalazi u povoljnoj situaciji, a posebno u oblasti obrazovanja i kulture. Albanski se može učiti na svim nivoima obrazovanja, gdje se kompletna nastava odvija na albanskom jeziku i gdje postoji dovoljan broj udžbenika na ovom jeziku, uz izuzetak nekih udžbenika za stručno obrazovanje. Ukoliko je potrebno, mogu se koristiti i udžbenici iz Albanije i sa Kosova.

Za albanski postoji dovoljan broj sudskih tumača, što omogućava njegovu upotrebu pred sudovima. Tako-

đe je moguće komunicirati pismeno i usmeno sa sudskom administracijom i podnositi dokaze na sudu na albanskom jeziku.

U oblastima gdje je albanski u službenoj upotrebi, jezik se koristi u organima lokalne samouprave. Primjer dobre prakse je izdavanje računa za komunalne djelatnosti (npr. za vodu) dvojezično u opštini Ulcinj.

Postoje i dvojezični natpisi u sredinama gdje je albanski u službenoj upotrebi (nazivi mjesta, ustanova, ulica...), što doprinosi vidljivosti jezika u javnom životu. Generalno gledano, prisustvo albanskog u medijima je na zadovoljavajućem nivou, ali privatni emiteri se suočavaju sa nedostatkom održive šeme finansiranja. U oblasti kulturnog života, situacija je odlična. Postoji dosta primjera vezanih za izdavanje književnih djela, prevodilaštva i pozorišnih aktivnosti. Albanski je prisutan i u ekonomskim aktivnostima, a postoje i odlični primjeri prekogranične saradnje sa Albanijom.

ROMSKI JEZIK

Za razliku od albanskog, romski nema službeni status u pravnom sistemu. Nije prisutan ni na jednom nivou obrazovanja, a razlozi su nedostatak nastavnog kadra i nastavnih

materijala za romski jezik, kako bi se on uveo u obrazovni sistem Crne Gore. Pored toga, aktivnosti na standardizaciji romskog jezika nisu daleko odmakle, a nije poznato ni da li je to moguće uraditi na nivou zemlje ili na nivou regiona. Izdati su crnogorsko - romski / romsko - crnogorski rječnik i romski bukvar koji se koriste u neformalnim oblicima obrazovanja. U pravosudnom sistemu romski nije prisutan, niti postoje sudski tumači za romski jezik. U organima lokalne samouprave romski se takođe ne koristi. U određenoj mjeri, romski je prisutan na radiju i televiziji, ali su potrebni dodatni napori da se ojača redakcija za romski jezik na javnom servisu i da se obezbijedi održivost Romskog radija.

Napredak je napravljen na planu socijalne inkluzije Roma, njihove veće uključenosti u obrazovni sistem i borbi protiv diskriminacije Roma. Postoje primjeri izdavanja književnih djela na romskom jeziku, kao i proslava Međunarodnog dana Roma, što svakako doprinosi promociji i većoj vidljivosti ovog jezika u javnosti.

Prof. dr Igor Lakić, član Komiteta eksperata za regionalne ili manjinske jezike Savjeta Evrope
Izvor: Bilten XVIII - Škola političkih studija

NORMATIVNI OKVIR

Jačanje multietničnosti i multikulturalnosti

Ustav Crne Gore daje pravnu osnovu za promovisanje, jačanje i unaprjeđenje zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda

(Iz Strategije manjinske politike 2019-2023)

Crna Gora je napravila značajne korake kako u postavljanju normativnog okvira, tako i prilikom implementacije pravnih propisa. Time je nastavljeno uvažavanje realnosti o multikulturalnom bogatstvu Crne Gore.

Prostora za dalji napredak ipak ima. Život pred crnogorskim društvom pruža nove izazove u pogledu jačanja multietničnosti i multikulturalnosti, što je Strategijom manjinske politike naglašeno kao značajna evolutivna komponenta na koju svi društveni subjekti treba da obrate pažnju i da je poimaju kao prioritetnu u svakodnevnom trajanju i

djelovanju.

Najvažniji univerzalni međunarodni dokument u ovoj oblasti je Deklaracija UN o pravima pripadnika nacionalnih ili etničkih, vjerskih i jezičkih manjina, koja utvrđuje obavezu država da štite egzistenciju i nacionalni ili etnički, kulturni, vjerski i jezički identitet manjina na svojim teritorijama, da podstiču

uslove za unaprjeđenje tog identiteta i da usvajaju odgovarajuće zakonodavne i druge mjere kako bi postigle taj cilj. Pripadnicima odnosnih manjina priznaju se slijedeća prava: pravo na svoju kulturu, pravo da ispovijedaju svoju vjeru, pravo na svoje obrede i na privatnu i javnu upotrebu svog jezika, pravo na efikasno učešće u kulturnom,

vjerskom, društvenom, ekonomskom i javnom životu, pravo na efikasno učešće u donošenju odluka na nacionalnom, i gdje je potrebno, regionalnom nivou u vezi sa manjinom kojoj pripadaju ili oblastima u kojima žive, pravo na osnivanje i održavanje sopstvenih udruženja, pravo da osnivaju i održavaju slobodne i miroljubive kontakte sa

građanima drugih država sa kojima su u vezi na osnovu nacionalnih ili etničkih, vjerskih ili jezičkih veza.

Ustav Crne Gore daje pravnu osnovu za promovisanje, jačanje i unaprjeđenje zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda i potvrđuje obavezu Crne Gore da poštuje međunarodne standarde u tom kontekstu. U osnovnim odredbama

Ustava data je opšta garancija zaštite ljudskih prava i sloboda, propisana je zabrana izazivanja mržnje ili netrepeljivosti po bilo kojem osnovu i zabranjena je diskriminacija po bilo kom osnovu. Dodatno, Ustav utvrđuje da potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava predstavljaju sastavni dio unutrašnjeg pravnog poretka, te da imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i neposredno se primjenjuju kada odnose uređuju drugačije od unutrašnjeg

zakonodavstva.

Garantovanje i zaštita ljudskih prava i sloboda manjina je dalje elaborirana kroz posebne zakone. Tako Zakon o manjinskim pravima i slobodama definiše pojmove manjinskih naroda i dru-

gih manjinskih nacionalnih zajednica, te bliže uređuje set manjinskih prava i mehanizama zaštite tih prava kojima se doprinosi očuvanju nacionalnog identiteta manjina, tj. njihovoj zaštiti od asimilacije i omogućava djelotvorno

// Svi relevantni indikatori ukazuju da je poboljšan položaj manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori

učeeće manjina u javnom životu.

Nacionalni pravni okvir kojim su regulisana prava manjina čine zakoni i drugi akti kojim se reguliše ostvarivanje prava iz pojedinih oblasti, kao što su obrazovanje, informisanje, kultura, upotreba jezika i pisma itd. U tom smislu, posebno važan pravni akt je opšti Zakon o zabrani diskriminacije. Ovaj zakon pruža osnovu i mehanizme za borbu protiv diskriminacije po bilo kom ličnom svojstvu: rasi, boji kože, državljanstvu, nacionalnoj pripadno-

sti ili etničkom porijeklu, vjerskim ili političkim ubjedenjima, polu, rodnom identitetu, seksualnoj orijentaciji, rođenju, genetskim osobenostima, zdravstvenom stanju, invaliditetu, bračnom i porodičnom statusu, starosnom dobu, članstvu u političkim, sindikalnim i drugim organizacijama, i drugim stvarnim, odnosno pretpostavljenim ličnim svojstvima.

Svi relevantni indikatori ukazuju da je poboljšana položaj manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajed-

nica u Crnoj Gori. Ovo i kada je riječ o kvantitativim pokazateljima, i kada je riječ o implementaciji mjera nadležnih institucija koje su usmjerene u tom pravcu. Ovi izvještaji i analize ukazuju da su država Crna Gora, i njene nadležne institucije uložile značajan napor u cilju inkluzije manjina, te aktivno kreirale mehanizme koji u pojedinim aspektima i oblastima ojačavaju ukupne kapacitete i potrebe manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori.

FILANTROPIJA ZA
OSNAŽIVANJE DRUŠTVENIH
POTENCIJALA

Čovjekoljublje i društvena dobrobit

Filantropija ili čovjekoljublje koje je vijekovima održavalo ljudsku zajednicu kao iskonska i čovjeku imanentna emocija ljubavi i potrebe da svi budu uvaženi i ravnopravni. U fi-

lantropiji su sazdane sve ljudske vrline. Društveni integritet je nemoguć bez filantropskih tendencija i bez stemljenja optem dobru.

Istinska filantropija je za filozofe bila

duhovno umjeće jer podrazumijeva umjeće davanja pravog dara pravoj osobi ili u pravu svrhu, u pravo vrijeme i na pravi način. Kroz istoriju se filantropija razvijala kao primarni koncept

na kojem se zasnivaju različite forme i načini izražavanja odgovornosti i djelovanja čovjeka za opštu dobrobit društva. Dugo godina filantropija je bila univerzalni termin za izdvajanja

za zajednicu, ali je vremenom ovaj pojam dobio mnogo šire značenje i danas označava djelovanje za opšte dobro kojim se rešavaju uzroci društvenih problema.

Filantropija podrazumijeva aktivan napor da se promoviše ljudska dobrobit.

Filantropija je pojmovno bliska čovječnosti, odnosno humanosti. Čo-

večnost, u nekim krajevima čojstvo ili humanost, aktivan je odnos prema ljudskim vrijednostima, posebno prema drugim ljudima. Humanost posebno podrazumijeva brigu prema ljudima koji nisu u mogućnosti da zadovolje svoje osnovne ljudske potrebe. Odnos humanosti ne podrazumijeva stvaranje zavisnosti slabijega, već, naprotiv, poštovanje ličnosti svake osobe i osnaživanje njenih potencijala. Citat: „Junastvo je da sačuvaš sebe od drugog, a čojstvo da sačuvaš druge od sebe.“

Filantropija je mnogo više od odgovora na pitanje iz kojeg razloga osoba ili određena zajednica pokazuju društvenu odgovornost i solidarnost, to je pristup zasnovan na istinskim vrijednostima koje se primarno ogledaju kroz dobrotu, ljubav te etičko ponašanje prema drugim ljudskim bićima i grupama, prema zajednici u cjelini. Utoliko filantropija nije samo neka nasumična ideja ili individualna aktivnost, već je pitanje morala, obrazovanja, legaliteta, prosperiteta i civilizacijske snage.

Može se reći da je filantropija životni stav ili opredjeljenje koje se izražava kao nesebična želja da se ličnim djelovanjem ili izdvajanjem utiče na opštu dobrobit, a opšta dobrobit podrazumijeva da svi ljudi imaju ista prava, jednake uslove postojanja, da svjedočimo socijalnoj pravdi i da je pravičnost suština ljudskog života.

U odnosu na pitanje multietničnosti, filantropija je ostvarivanje potpune ravnopravnosti pripadnika/ca manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica sa ostalim licima kao uslov postojanja demokratskog društva.

U institucionalnim i pravnim okvirima ogleda se u ostvarivanju prava i sloboda koji se odnose: na izražavanje, čuvanje, razvijanje i javno ispoljavanje nacionalne, etničke, kulturne i vjerske posebnosti, na izbor, upotrebu i javno isticanje nacionalnih simbola i obilježavanje nacionalnih praznika, na upotrebu svog jezika i pisma u privatnoj, javnoj i službenoj upotrebi, na školovanje na svom jeziku i pismu u državnim ustanovama i da nastavni programi obuhvataju i istoriju i kulturu pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, da u sredinama sa značajnim

učešćem u stanovništvu organi lokalne samouprave, državni i sudski organi vode postupak i na jeziku manjinskih naroda i drugih manjinskih nacional-

nih zajednica, da osnivaju prosvjetna, kulturna i vjerska udruženja uz materijalnu pomoć države.

Bez filantropije nema ni razumije-

vanja, ni solidarnosti, ni pravde i jednakosti među ljudima i različitostima, nema tolerancije i nema napretka. Upravo je čovjekoljublje uzvišeno osje-

ćanje svojstveno samo ljudima i kao takvo pokreće točak istorije i odžava ljudski rod. Zato je Crna Gora primjer filantropije kroz multietnički sklad,

multikulturalno biće koje se neprestano razvija i čini da ovaj svijet bude mjesto za kvalitetan život uzajamnog uvažavanja.

RAZLIČITOSTI I SLOBODE U EVROPI 21. VIJEKA

Živjeti zajedno

Ni jedan pojedinac niti grupa ne mogu očekivati da budu izuzeti od obaveze poštovanja nacionalnih propisa na osnovu svojih kulturnih osobenosti

Izvještaj uglednih ličnosti Savjeta Evrope - Živjeti zajedno: Različitosti i slobode u Evropi 21. vijeka nedvosmisleno zastupa stanovište da je pitanje identiteta pitanje dobrovoljnog i ličnog opredjeljenja svakog pojedinca, te da niko ne bi trebalo da bude primoran da prihvati jedan primarni identitet koji isključuje sve ostale. Evropskim društvima je potrebno da prigrle ra-

zličitosti i prihvate da pojedinac može biti „višeznačni“ Evropljanin – na primer Nijemac truskog porijekla, Francuskinja porijeklom iz Sjeverne Afrike ili Britanac azijskog porijekla, jednako kao što se može biti Afro-amerikanac ili Amerikanac italijanskog porijekla. Međutim, to može zaživjeti samo ukoliko se svi oni koji imaju trajno prebivalište na teritoriji jedne države uvažavaju kao njeni građani, bez obzira na njihovo vjersko opredjeljenje, kulturu i etničku pripadnost, smatraju jednakim pred zakonom, pred institucijama države i ravnopravnim sa ostalim građanima. Kao građani u demokratskom društvu oni treba da imaju zagarantovano pravo da učestvuju u donošenju zakona i njihova riječ treba da se čuje u tom procesu. Istovremeno, to isključuje

vaju kao njeni građani, bez obzira na njihovo vjersko opredjeljenje, kulturu i etničku pripadnost, smatraju jednakim pred zakonom, pred institucijama države i ravnopravnim sa ostalim građanima. Kao građani u demokratskom društvu oni treba da imaju zagarantovano pravo da učestvuju u donošenju zakona i njihova riječ treba da se čuje u tom procesu. Istovremeno, to isključuje

// Jednom kada se stekne državljanstvo, prava i odgovornosti koji iz tog statusa proizilaze pripadaju svim državljanima ravnopravno

mogućnost da svoju religiju i kulturu koriste kao izgovor za kršenje zakona i pravnih normi zemlje u kojoj žive.

Postoji jasna pretpostavka da se u slobodnom društvu može postići miran suživot ljudi različitih rasa, nacio-

nalne pripadnosti, vjerskog opredjeljenja i kulture, ukoliko se on zasniva na opštem prihvatanju osnovnih načela izloženih u nastavku.

Prije svega, neophodno je da postoji opšta saglasnost da se (propisi) moraju poštovati, uz jedinstveno shvatanje toga šta zakon jeste i na koji način može da se mijenja. Stoga je izričito važno da sve članice Savjeta Evrope izraze spre-

mnost da se pridržavaju Evropske konvencije o ljudskim pravima, kao i da od svojih građana i rezidenata nedvosmisleno zahtijevaju da poštuju nacionalne propise, sve dok su oni na snazi.

Ni jedan pojedinac niti grupa ne mogu očekivati da budu izuzeti od obaveze poštovanja nacionalnih propisa na osnovu svojih kulturnih osobnosti. Ni jedna osoba ne bi trebalo da bude tretirana kao pripadnik kulturne ili vjerske zajednice, kojoj svojom slobodnom voljom nije izabrala da pripada. Svi građani imaju pravo da učestvuju u postupku donošenja zakona, kao pojedinci i, kada tako odluče, kao pripadnici neke od društvenih grupa.

Osnovno načelo demokratije nalaže da bi svima na koje se neka odluka odnosi, trebalo prethodno omogućiti da u njenom donošenju učestvuju. Od svih rezidenata jedne države očekuje se da poštuju njene zakone, dakle što više njih bi trebalo da ima pravo da uzme učešće u procesu donošenja tih zakona. Države moraju da nastoje da rezidentima pruže sva prava i obaveze koje imaju državljani, uključujući i pravo glasa.

Kao međukorak, treba dozvoliti svim licima koja nisu državljani, bez obzira na njihovo porijeklo, da glasaju na lokalnim izborima u gradu ili okrugu u kom imaju prijavljeno prebivalište – kao što je to omogućeno građanima Evropske unije sa prebivalištem u državi članici koja nije njihova matična.

Odluke o zahtjevima za državljanstvo bi trebalo da opredjeljuju građanska mjerila, primjenjujući jednakost za sve, a ne po osnovu kulture, nacionalnosti, vjerske pripadnosti ili zemlje porijekla kandidata.

Jednom kada se stekne državljanstvo, prava i odgovornosti koji iz tog statusa proizilaze pripadaju svim državljanima ravnopravno.

Jednaka prava muškaraca i žena, proklamovana u preambuli Povelje Ujedinjenih nacija, ne smiju se poricati niti kršiti, ponajmanje u uređenom demokratskom društvu.

Ni pod kojim okolnostima pozivanje na uvažavanje identiteta ili vjerskih ubjedenja ne može opravdati da se djevojčicama uskrati bilo koji oblik obrazovanja koje je dostupno dječacima, niti da se ženama ospori pravo na uobičajenu društvenu komunikaciju i van

njihovih domova.

Svi pojedinci – pripadnici većine i manjine, državljani ili stranci, rezidenti

i nerezidenti – podliježu propisima zemlje u kojoj se nalaze i države bi trebalo da primjenjuju propise prema svima

// Osnovno načelo demokratije nalaže da bi svima na koje se neka odluka odnosi, trebalo prethodno omogućiti da u njenom donošenju učestvuju

podjednako. To ne znači da primjenom zakona treba da se nametne kulturna jednoobraznost stanovništva. Opšte pravilo je da zakon treba da štiti ličnu slobodu izbora, sve dok se na taj način ne ugrožava sloboda i bezbjednost drugih.

Jednako kao svi ostali, imigranati i stanovništvo imigrantskog porijekla bi trebalo da poštuju zakon, da nauče zva-

ničan jezik države u kojoj žive (barem jedan, ako ih ima više) i da čine dobro svojim sugrađanima.

Sa druge strane, od njih se ne očekuje da se odreknu svoje vjere, kulture i identiteta. Ni islam, ni bilo koju drugu vjeroispovijest, ne treba smatrati unprijed nespojivom sa evropskim vrijednostima. Niko od nas nema samo jedan identitet – svi mi predstavljamo

sebe različito, u zavisnosti od okolnosti. „Višeznačni“ Amerikanci – ponosni i rodoljubivi građani Amerike, koji takođe njeguju svoje veze sa zemljom ili krajem odakle vode porijeklo – smatraju se posve normalnom pojavom. Zašto ne bi i „višeznačni Evropljani“?

Iz izvještaja grupe uglednih ličnosti Saveta Evrope - Živjeti zajedno: Različitosti i slobode u Evropi 21. veka

KULTURA I PRIPADNOST

Osposobiti ljude da zajedno žive

Kultura je način ponašanja i način života određene grupe ljudi u određenom društvu

Kultura u najopštijem smislu predstavlja način na koji ljudi stupaju u kontakt sa drugim ljudima i sa svijetom oko sebe. Ona je kumulativni rezultat iskustva, vrijednosti, uvjerenja, stavova, značenja, znanja, socijalnih organizacija, procedura, uloga, prostornih odnosa, koncepta univerzuma, materijalnih objekata, koji su tokom generacija obezbijedeni ili stečeni kroz individualne ili grupne napore i interakcije. Osposobljava ljude da zajedno

žive u društvu u okviru zadatog geografskog okruženja, u datoj državi koja se nalazi na određenom stupnju tehničkog razvoja, u određenom vremenskom periodu.

Tipične zablude u vezi sa pojmom kulture odnose se na izjednačavanje, odnosno miješanje kulture sa „visokom kulturom“ ili „umjetnošću“ (npr. sadržaji iz „kulture“ u medijima obično podrazumijevaju izvještaje sa umjetničkih manifestacija), kao i na miješanje kul-

ture sa „pristojnim“ ili „lijepim“ ponašanjem (gdje se nepristojne individue nazivaju „nekulturnim“).

Kultura je način ponašanja i način života određene grupe ljudi u određenom društvu. Ona se ogleda u znanjima i vjerovanjima, u moralu i normama, u mitovima, književnosti i umjetnosti, kao i u običajima, navikama i pogledima na svijet, a koji postoje u određenoj sredini i u određeno vrijeme. Ona je „način na koji se rade stvari“, a koji smo

najčešće stekli vaspitanjem i životom u nekom društvu.

Kulturu čine standardi (najčešće implicitni) i pravila (najčešće nepisana) koji usmjeravaju ponašanje. Na „površini“ kulture obično se nalaze njeni vidljivi izrazi – materijalni kulturni proizvodi, rituali i običaji, odnosno jezik, mitovi, književna djela, muzika, ples, praznici, narodne nošnje itd., dok se nešto „dublje“ nalaze vjerovanja, norme, stavovi. Na „dubljem“ nivou

kulture obično su načini, stilovi i pravila komunikacije (facijalne ekspresije, kontakt očima, lični prostor, dodirivanje, govor tijela, ton glasa itd.), ideje o prijateljstvu, skromnosti, čistoći, ljepoti, moralnosti, prikladnosti itd., koncepti vremena, prostora, (ne)pravde, uloga u vezi sa polom, godinama, prijateljstvom, liderstvom, porodicom, kao i stavovi prema starijima, mladima, pravilima, radu, autoritetu, saradnji, grijehu, smrti, braku, religiji, odgaja-

nju djece, donošenju odluka, rešavanju problema i tome slično.

Kultura i konkretni kulturni obrasci se usvajaju socijalizacijom, a brojni fundamentalni aspekti kulture su vjerovatno urođeni i zajednički ljudskom rodu.

Važno je razumeti pet važnih činjenica o kulturi:

1. Svako ima kulturu. Ona je u suštini identiteta, ponašanja i predstava o tome kakav treba

da bude svijet. Svi zapravo žive u okviru različitih kulturnih sfera: etničkih, religijskih, jezičkih, klasnih i drugih. Moguće je steći i novu kulturu, usled, na primer, migracija, promjene ekonomskog statusa ili sticanjem invaliditeta.

2. Unutar kultura postoje diverziteti. Pogrešno je pretpostaviti da su svi pripadnici jedne kulture isti. Unutar grupa su moguće veoma različite kulturne norme, uvjerenja i prakse.
3. Kulture nisu statične. One se mijenjaju i razvijaju u susretu sa novim okolnostima, izazovima ili prilikama. Susreti različitih kultura posebno podstiču međusobni razvoj i promjene.
4. Kultura nije determinativna. Različite osobe na različit način uvažavaju kulturne norme i očekivanja. Pogrešno je pretpostaviti da će se pojedinac ponašati na određen način samo na osnovu specifičnog aspekta njegovog kulturnog iskustva i identiteta.
5. Kulturne razlike se usložavaju usled razlika u statusu i moći raznih kultura.

Kada neka kulturna grupa posjedu-

je veću moć i bolji status, tada norme te kulture prožimaju sve društvene institucije kao „ispravne“. Kulture koje imaju manje moći i niži status tada se vide kao „druge“, kao neadekvatne ili devijantne.

KULTURNI IDENTITET

Kulturni identitet označava intimno i snažno osjećanje pripadnosti nekoj kulturnoj grupi, tj. osjećaj bliske identifikacije i društvene kohezije sa tom grupom. U pitanju su svijest, znanje i osjećanje osobe o tome da je član neke polne, odnosno rodne, generacijske, jezičke, rasne, etničke, vjerske, lokalne (susjedske), seksualne ili druge grupacije, što čini značajni dio socijalnog identiteta osobe kao društvenog bića. Kulturni identitet osobe odgovara na fundamentalna pitanja „Ko sam ja?“, „Šta sam ja?“ sa tvrdnjom „Ovo sam pravi/a ja“. Mada se kulturni identitet nerijetko uzima zdravo za gotovo, u pitanju je karakteristika i pojedinaca i društvenih i kulturnih grupa kojima oni pripadaju. Uprkos zanemarivanju, kultura je izuzetno značajan ili čak osnovni „rezervoar“ za pružanje odgovora na pitanja identiteta osobe u društvenom smislu. Snažan kulturni identitet može predstavljati prepreku za kooperaciju

ili integraciju sa pripadnicima drugih kultura, za učenje o drugim kulturama i za kulturnu kompetentnost.

KULTURNI RELATIVIZAM

Kulturni relativizam je stanovište prema kojem se vjerovanja i ponašanje nekog pojedinca ili grupe moraju razumjeti i tumačiti samo u okvirima kulture tog pojedinca ili grupe, a ne drugih kultura.

U pitanju je i stav da su sve kulture (i njihova vjerovanja, prakse, vrijednosti itd.) međusobno ravnopravne ili jednako legitimne i vrijedne, tj. da se druge kulture ne smiju posmatrati ili analizirati sa pozicija sopstvene (obično zapadne ili evropske) kulture. Sa stanovišta kulturnog relativizma, običaje poput „kišnog plesa“, „krvne osvete“ ili „kupovine mlade“ treba tumačiti iz pozicija druge kulture o tome šta izaziva kišu, kako se rešavaju konflikti ili kakvi treba da budu bračni odnosi. Stoga su predstave o „dobrom“ i „lošem“, „normalnom“ i „nenormalnom“ relativne i povezane sa običajima i društvenim kontekstom specifične kulture, i ne mogu se posmatrati ili procjenjivati iz sopstvene (kulturne) perspektive. Ovo je danas i dominantna perspektiva ili princip kada je riječ o posmatranju

(drugih) kultura u društvenim naukama. Kulturni relativizam ne treba da se pretvori u nihilizam i sljepilo za potencijalno ili stvarno štetne kulturne prakse (npr. praksa genitalne mutilacije). Vrijednosti kulturnog relativizma predstavljaju osnovu na kojoj počivaju koncepti multikulturalizma, kulturne svjesnosti i kulturne kompetentnosti.

MANJINSKE GRUPE

Termin manjinske grupe označava različite „osjetljive“, „ugrožene“ ili „marginalizovane“ grupe stanovništva koje predstavljaju kulturnu manjinu u nekom društvu, odnosno grupu koja je često, mada ne uvijek, u manjini u odnosu na ostatak populacije.

Marginalizovane grupe kao termin ukazuju na činjenicu da su kulturne manjine skrajnute na društvenu marginu, a nerijetko se nazivaju i „osjetljivim“ ili „ranjivim“, pošto su podložn(ij) e nejednakom tretmanu od strane dominantne kulture, jer imaju ograničenu moć da koriste društvena dobra i sl. Istovremeno, ove grupe su nerijetko izložene društvenoj, političkoj i kulturnoj diskriminaciji. Ne postoji univerzalno pravilo po kojem neke grupe „postaju“ manjinske – ista populacija može biti manjinska ili ugrožena u

jednom, a većinska ili dominantna u drugom društvenom kontekstu. Najčešće su u pitanju etničke, rasne, vjerske i seksualne manjine. O ženama se takođe može govoriti kao o marginalizovanoj društvenoj grupi u velikom broju društava, iako brojčano ne predstavljaju manjinu u populaciji.

MULTIKULTURALIZAM

Multikulturalizam je politički pokret, ideologija ili socijalno-politička praksa koja sugeriše i prepoznaje da se društvo sastoji od različitih kulturnih grupa koje imaju ili treba da imaju isti društveni status. Multikulturalizam kritikuje prakse odbacivanja kulturnih razlika i vjerovanje u superiornost dominantne kulture u nekom društvu, a označava prihvatanje, poštovanje i svojevrsnu „proslavu“ kulturnih razlika među ljudima.

Multikulturalizam je i građansko i ljudsko pravo kulturnih grupa koje je ukorijenjeno u ljudskom dostojanstvu i vjerovanju u fundamentalnu jednakost različitih kultura, odnosno u prihvatanju kulturnog diverziteta i kulturnog relativizma. Obično počiva na prihvatanju i ohrabriranju pluralnosti jezika, običaja, tradicija, normi, vještina, perspektiva, životnih stilova i pogleda na

svijet u nekom društvu. Multikulturalizam insistira na tome da manjinske društvene grupe i zajednice ne moraju da odustanu od svog identiteta ili da se asimiluju u skladu sa većinskim normama i pravilima ponašanja. Obuhvata i kulturne razlike koje se tiču rase, etniciteta, vjerske pripadnosti, vještina i sposobnosti, roda, seksualnosti, ekonomskog i društvenog položaja itd.

U užem smislu, multikulturalizam je društveni i politički pokret čiji je cilj da prepozna i afirmiše različita etnička, vjerska i rasna porijekla pripadnika određenog društva, odnosno pravo individua da zadrže svoju kulturu paralelno sa ravnopravnim učešćem u društvu u kome žive. Odnosi na prihvatanje, poštovanje i promociju mnogih kultura u okviru jednog društva, ali i u okviru različitih organizacionih jedinica poput škola, kompanija, susjedstva, gradova itd. Termin može da se odnosi i na pojedince koje karakteriše više od jednog kulturnog identiteta. U političkom kontekstu, obično se odnosi na zagovaranje ravnopravnog statusa za različite etničke i religijske grupe, odnosno na suprotstavljanje praksi asimilacije kulture.

(Iz publikacije „Pojmovinik kulturno kompetentne prakse“)

BOGATSTVO RAZLIČITOSTI

U bratsko se kolo uhvatimo

Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore programom „U kolo se bratsko uhvatimo“ održanom u KIC-u „Budo Tomović“ u Podgorici, pokazao da je manifestacija „Svi smo mi Crna Gora – bogatstvo različitosti“ ispunila osnovni cilj i pokazala bogatstvo i vrijednosti kulture i tradicije Crne Gore.

Kulturne raznolikosti, bogatstvo kulture i tradicije istovremeno su objedinjeni u nedjeljivu crnogorsku kulturnu baštinu i jedinstven umjetnički potencijal Crne Gore.

Još jednom se pokazalo da su progra-

mi koji su održani u okviru manifestacije „Svi smo mi Crna Gora – bogatstvo različitosti“ ogledalo crnogorske multikulturalnosti. U sadržajnom programu Večeri folkloru „U kolo se bratsko uhvatimo“, uz koloritan i raznovrstan scenski pokret i etno zvuk, prikazana je folklorna baština Crne Gore.

Učestvovali su: Folklorni ansambl „Budo Tomović“ iz Podgorice, Kulturno umjetničko društvo „Boka“ iz Tivta, Kulturno umjetničko društvo „Ramadan Šarkić“ iz Tuzi, Kulturno umjetničko društvo „Duga“ iz Berana, Folklorni ansambl „Rožaje“ iz Rožaja, Etno grupa

„Malesija“ iz Tuzi i članice Etno grupe „Teferidž“ iz Rožaja.

Program su obilježili i poetsko – scenski pasaži u izvedbi Marije Maše Labudović, glumice Kraljevskog pozorišta „Zetski dom“ i Omara Bajramspahića, glumca Gradskog pozorišta u Podgorici, koji su bili voditelji.

Veče folklore održano je 4. novembra 2021. godine u okviru manifestacije „Svi smo mi Crna Gora – bogatstvo različitosti“.

Izvor: <https://cekum.me/odrzano-vece-folkloru-u-kolo-se-bratsko-uhvatimo/>

IZLOŽBA NARODNIH NOŠNJI MANJINSKIH NARODA

Sinergija različitosti

Obilježje različitosti, nastalo kao refleksija kulturnog, etničkog i vjerskog identiteta svih koji nastanjuju ove prostore, predstavlja suštinske vrijednosti koje posjedujemo

Autor: Standard

Izložba narodnih nošnji manjinskih naroda, pod nazivom "Sinergija različitosti", u organizaciji Narodnog muzeja i Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore (CEKUM), otvorena je u Njegoševoj Biljardi na Cetinju. Izložba je nastala kao rezultat nedavno potpisanog memoranduma o saradnji između Narodnog muzeja i Centra za očuvanje i razvoj kulture ma-

njina Crne Gore (CEKUM).

Na izložbi je prezentovan 21 komplet muških i ženskih, seoskih i gradskih, svakodnevnih i svečanih narodnih nošnji manjinskih naroda Crne Gore, kao i više pojedinačnih odjevnih elemenata. Izloženi primjerci su većim dijelom vjerno izrađene replike, nastale kao produkt Projekta "Izrada replika karakterističnih narodnih nošnji sa teritorije Crne Gore", realizovanog u okviru Programa zaštite i očuvanja kulturnih do-

bara za 2019. godinu.

Pozdravljajući prisutne, direktorica Narodnog muzeja Crne Gore, dr Anastazija Miranović je kazala da je jedinstvo i sinergija različitosti naroda koji žive na ovim prostorima, oduvijek bila i biće, uporišna vertikala identiteta Crne Gore. Odjevni predmeti izloženi na ovoj izložbi, prema njenim riječima, nijesu puki odjevni predmeti i eksponati, već predstavljaju običaje, kulturu, naviku, vještinu izrade...

Govoreći o postavci, etnološkinja Etnografskog muzeja NMCG, Tatjana Rajković, je istakla da je izložba nastala sa željom da se vrednuje i promovira bogatstvo i raznovrsnost tradicionalnog načina odijevanja manjinskih naroda i etničkih zajednica Crne Gore, odnosno sa ciljem da se kreativnost i složenost različitih stvaralačkih vizija i senzibiliteta iskazanih kroz narodne nošnje, interpretira kao sinergija isprepletenosti različitih kultura.

"Bogata šarolikost i brojne kulturološke osobenosti svedoče o narodnom životu i stvaralaštvu koje se vjekovima akumuliralo na teritoriji današnje Crne Gore i upravo to obilježje različitosti, nastalo kao refleksija kulturnog, etničkog i vjerskog identiteta svih koji nastanjuju ove prostore, predstavlja suštinske vrijednosti koje posjedujemo, bogatstvo koje integrisano u jedinstvenu cjelinu čini neizostavan dio našeg sveukupnog kulturno-istorijskog nasljeđa. Kao rezultat isprepletenosti stanovništva različitog nacionalnog i vjerskog sastava, nastala je osobena kulturna riznica iz čijeg se bogatog i raznolikog nasljeđa, kao posebna dragocjenost izdvajaju narodne nošnje", kazala je Rajković i dodala da su na svom razvojnom putu trpjele brojne promjene, mijenjale se i prilagođavale, modifikovale ili dopunjavale, zavisno od datih prilika i shvatanja ljudi u pojedinim epohama.

Izložbu je otvorio akademik Zuvdija Hodžić koji je istakao da je Crna Gora lijepa zbog bogatstva različitosti, različitosti koje nijesu razlike, koje nas čine sličnim i koje nas zbližavaju.

"Narodne nošnje manjinskih naroda, pored estetskog doživljaja, svjedoče i o Crnoj Gori, zemlji sa manjkom geografije i viškom istorije, o civilizacijskim tokovima, uticajima i prožimanjima kultura, o socijalnim, etičkim, ekonomskim i vjerskim prilikama, kulturnom i duhovnom nivou", kazao je Hodžić.

Prema njegovim riječima, nošnjama manjinskih naroda je zajedničko da na najljepši način reprezentuju multikulturalnost i suživot svih nas u Crnoj Gori, nas koji u razlikama nalazimo sličnosti, a u sličnostima ne tražimo razlike.

"Nošnje manjinskih naroda Crne Gore zajedničko su blago baš kao i sve duhovne i materijalne vrijednosti koje baštini naša Crna Gora", zaključio je Hodžić.

Izložba „Sinergija različitosti“ bila je otvorena za posjetioce u maju i junu 2021. godine, a značajna je kao raritet multikulturalizma u Crnoj Gori i govori o značaju njegovanja različitih kultura kroz jedinstvenu prizmu vrijednosti i poštovanja.

Na izložbi su prezentovane vjerno izrađene replike i originalni primjerci narodnih nošnji u vlasništvu Etnografskog muzeja Narodnog muzeja Crne Gore i folklornih ansambala „Duga“ iz Berana, „Boka“ iz Tivta i „Rožaje“ iz Rožaja. Za izradu narodnih nošnji zaslužne su i radionice Niti od zlata i Šarenica, kao i kvalifikovani pojedini Nexhmija Vucetović, Aljo Medunjanin i Draga Redona. Narodni muzej je protekle tri godine na poklon dobio nekoliko narodnih nošnji manjinskih

naroda, koje su takođe izložene. Nafija Liharević iz Bara Narodnom muzeju je poklonila žensku krajinu nošnju, Ljuljeta Avdiu Cura iz Ulcinja žensku anamalsku nošnju i Ava Vukić iz Bara žensku nošnju iz Mrkojevića.

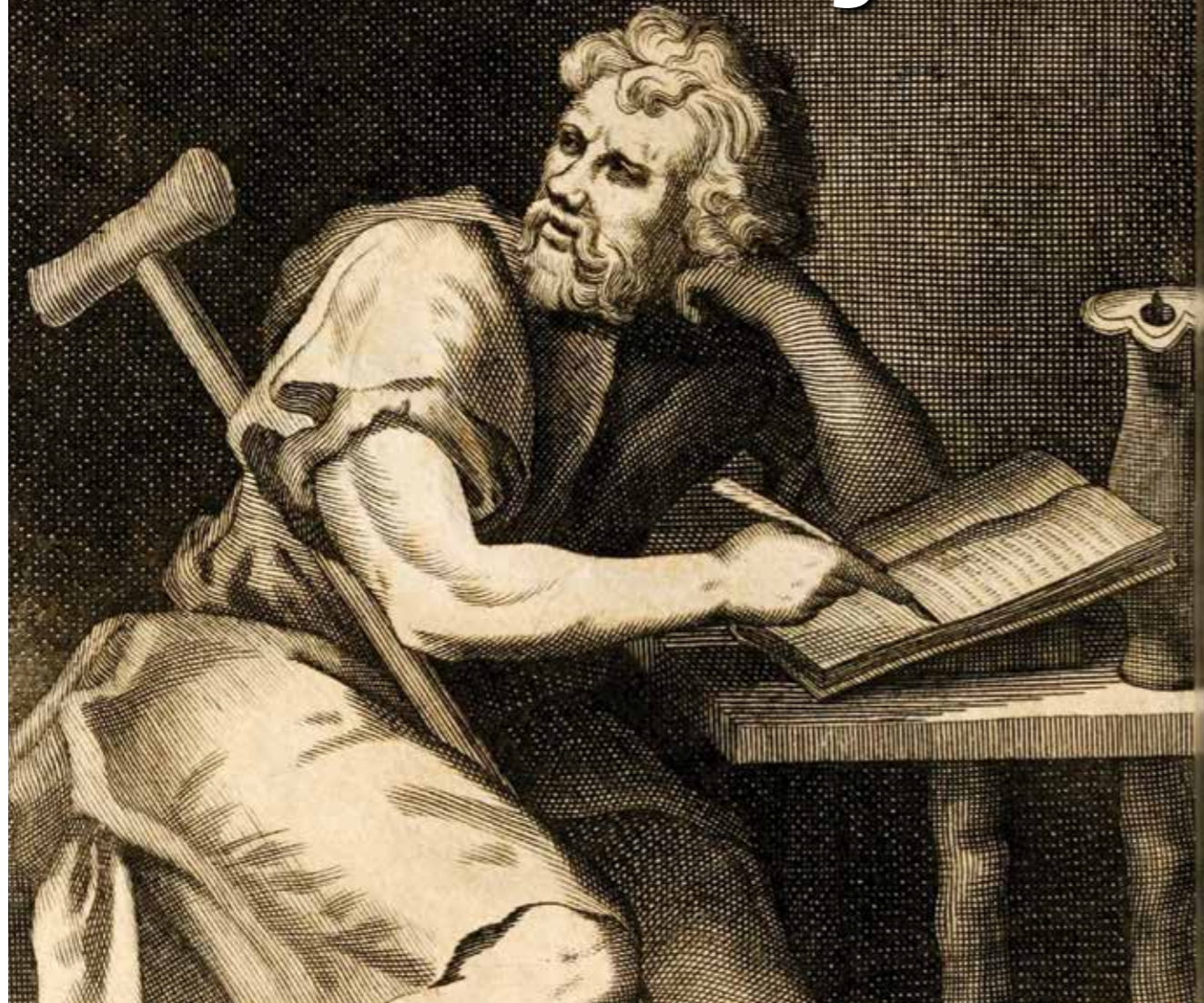
Izvor: <https://www.standard.co.me/drustvo/otvorena-izlozba-sinergija-razlicitosti-obilje-razlicitosti-nastalo-kao-refleksija-kulturnog-etnicnog-i-vjerskog-identiteta-svih-koji-nastanjuju-ove-prostore-predstavljaju-sustinskih>

STOIČKA UČENJA I DANAŠNJICA

ETIKA

ili kako živjeti

Epiktet

Piše: Spasa Vidljinić

Stoička učenja se zasnivaju na četiri glavne vrline: hrabrost, pravda, mudrost i samokontrola.

„Meditirajte često o povezanosti i zajedničkoj međuzavisnosti svih stvari u univerzumu.“

U knjizi „The Daily Stoic: 366 Meditations on Wisdom, Perseverance, and

the Art of Living“ Rajana Holideja i Stivena Hanselmana stoička učenja su povratila stari sjaj otrgnuvši ga iz ruku popularne kulture.

Stoička učenja imaju mnogo sličnosti

sa konceptima zastupljenim u budizmu.

Holidej i Hanselman u uvodu pišu:

„Jedna od omiljenih analogija kojom stoici opisuju svoju filozofiju bila je plodno polje. Logika je bila zaštitna ograda, fizika je bila polje, a žetva koju je sve ovo proizvelo bila je etika – ili kako živjeti.“

Holidej i Hanselman su se bazirali na kasnija stoička učenja uglavnom od Seneka, Marka Aurelija i Epikteta. Njihova selekcija radova ovih filozofa je vremenski i tematski organizovana kroz dvanaest mjeseci.

Godina počinje sa Epiktetovim uvidom u kontrolu i izbor, kojim počinje januar, mjesec jasnoće:

„Glavni zadatak u životu je jednostavno ovo: identifikovati i odvojiti stvari tako da jasno mogu reći sebi koje okolnosti nisu pod mojom kontrolom, a koje mogu uraditi sa izborima koje zaista kontrolišem. Gdje onda da tražim dobro i zlo? Ne u okolnostima koje ne kontrolišem, već u sebi, u svojim izborima...“

Seneka daje svoje mišljenje o kratkoći života:

„Koliko je tvog života upropašćeno kad nisi bio svjestan šta gubiš, koliko je bilo potrošeno u besmislenoj tugi, budalastoj radosti, pohlepnim željama, društvenim zabavama – kako ga je malo ostalo tebi. Shvatićeš da umireš prije vremena.“

Marko Aurelije nudi tri sastojka za zdrav život:

„Sve što ti treba su ovi: tačnost u procjeni u sadašnjem trenutku; djelovanje za opšte dobro u sadašnjem trenutku; i stav zahvalnosti za sve u sadašnjem trenutku što ti se nađe na putu.“

Epiktet upozorava na fetišizaciju znanja:

„Ako se želiš poboljšati, budi zadovoljan da izgledaš bezidejan ili glup u nebitnim stvarima – ne želi da izgledaš obrazovano. A ako neke smatraš važnim, ne vjeruj sebi.“

Seneka opominje protiv destruktivnosti ljutnje:

„Ne postoji ništa zapanjujuće kao ljutnja, ništa se više od nje ne oslanja na svoju snagu. Ako je uspješna, nema arogantnije, ako je osuđena, nema luđe – pošto nije odbijena klonulošću čak i u porazu, kad sreća ukloni protivnike sama sebe napada.“

Epiktet naglašava samoporažavajući impuls pretjeranog htjenja:

„Kad djeca gurnu svoje prste u usku teglu sa slatkišima, ne mogu izvaditi svoju punu pesnicu i počinju plakati. Ispusti par slatkiša i izvadićeš je! Ograniči svoje želje – ne želi tako puno stvari i dobićeš što ti je potrebno!“

Marko Aurelije podsjeća da je naše iskustvo neodvojivo od iskustva svih ostalih i svega ostalog:

„Meditirajte često o povezanosti i zajedničkoj međuzavisnosti svih stvari u univerzumu. U tom smislu, sve stvari su međusobno povezane, stoga imaju naklonost jedna za drugu – jedna stvar prati drugu prema napetostima kretanja, njihovim simpatičnim uzbuđenjima i jedinstvu svih supstanci.“

<https://kultivise.rs/stoicka-ucenja-vanvremenske-mudrosti-umeca-zivljenja/>

Marko Aurelije

MINISTARSTVO
PRAVDE, LJUDSKIH I
MANJINSKIH PRAVA

